

ภาพแต้มฝาผนังที่ทรงค่าวัดป่าฮวก

เกียรติการุณ ทองพรมราช*

สิ่งที่ผู้คนได้มาเยือนเมืองหลวงพระบางเมืองมรดกโลกแห่งนี้ สถานที่ขาดไม่ได้เลยสำหรับผู้คนที่มาเยี่ยมเยือนจากแดนไกล คือ การได้ชมวัด วัดในเมืองหลวงพระบางแต่ละวัด ล้วนมีความงดงามแตกต่างกัน ตามแต่ผู้เป็นเจ้าของครุฑาและนายช่างหลวงที่ออกแบบก่อสร้างจากอดีต จากที่ปรากฏในเมืองหลวงพระบางหลายวัด ผสมผสานศิลปกรรมแขนงต่างๆ อยู่ภายในวัดเดียวกัน และบางวัดมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ติดต่อกันมาหลายยุคสมัย อย่างไรก็ตามรูปแบบของวิหาร (สิม) ยังบอกถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถาปัตยกรรม ใน สปป.ลาว ได้แบ่งรูปแบบสิมไว้ 3 แบบ กล่าวคือ ล้านช้าง เวียงจันทร์ และเชียงขวาง จากการแสดงออกถึงภูมิปัญญา การก่อสร้างที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตผู้คนซึ่งผูกพันแนบแน่นกับพุทธศาสนาตลอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันถือเป็นคณาการยิ่งที่ช่างผู้มีฝีมือจากอดีตได้ฝากผลงานที่ทรงค่าเป็นมรดกของบรรพชนที่ได้สร้างสรรค์เอาไว้

วัดเป็นสถานที่ประกอบกิจในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของผู้คน และถือว่าวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นเขตอภัยทาน ดังนั้นในการสร้างสถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้างภายในบริเวณวัดจากอดีตมักจะมีช่างก่อสร้างที่มีฝีมือเป็นที่ยอมรับ หากวัดแห่งนั้นได้รับครุฑาและอุปถัมภ์โดยเจ้าเมืองหรือคนที่มีศักดิ์สูงแล้วช่างที่ปลูกสร้างจะต้องเป็นช่างหลวง หรือกลุ่มช่างที่มีฝีมือเป็นที่ยอมรับในศิลปกรรมแขนงนั้นๆ และ

เมื่อก่อสร้างเสร็จตามวัตถุประสงค์แล้ว ขั้นตอนการตกแต่งก็จะให้ความสำคัญจะเลือกช่างเขียน ปั้น แกะสลักที่ถือว่ามีผลงานเป็นที่ประจักษ์อีกเช่นกัน จึงจะมีโอกาสมาแสดงฝีมือสร้างสรรค์ศิลปกรรมในอาคารศาสนสถานที่มีความสำคัญและศิลปกรรมที่ปรากฏนอกจากจะให้ความรู้สึกทางจิตใจ ทางสุนทรีย์แล้วยังต้องแฝงด้วยความเชื่อที่มีความศักดิ์สิทธิ์คำสอนเป็นที่เคารพกราบไหว้ของประชาชนทั่วไปอีกด้วย การสร้างวิหารที่ปรากฏอยู่ในวัดต่างๆ ในเมืองหลวงพระบางปัจจุบัน จะมีขนาดไม่ใหญ่โตนักจะสร้างให้พอเหมาะกับพระสงฆ์ที่จะเข้าไปทำพิธีสังฆกรรมในพิธีทางพุทธศาสนา ประกอบกับผู้คนจากอดีตการตั้งถิ่นฐานของชุมชนยังไม่หนาแน่นดังปัจจุบันวิหาร ศาลาการเปรียญจึงมีขนาดความเหมาะสมตามยุคสมัย

วัดป่าฮวก (วัดป่ารวก) ตั้งอยู่เชิงภูสีดานทิศใต้ ตรงข้ามกับพระราชวังเมืองหลวงพระบางประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากเรื่องเล่าสืบต่อกันมา ชื่อวัดนี้มาจากชื่อของป่าไม้รวก ที่มีขึ้นอยู่บริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก วัดแห่งนี้สร้างขึ้นโดยพระยาสิมหานาม ในปี พ.ศ. 2404 ในสมัยพระเจ้าจันทระเทพประภาคุณ ต่อมาปี พ.ศ. 2461 เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ได้บูรณะปฏิสังขรณ์จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 กระทรวงธรรมการหอสนามหลวงได้นิมนต์พระสงฆ์และสามเณรไปอยู่ที่วัดอื่นแล้วรื้อกุฏิและหอฉันออก เพราะเห็นว่าไม่สมควรเนื่องจากตั้งอยู่หน้าพระราชวัง จากนั้นได้เอาวิหาร

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วัดป่ารวกเป็นหอสมุดพุทธศาสนาเป็นห้องทำงานของนักปราชญ์ราชบัณฑิต จนถึงปี พ.ศ.2518 กระทรวงธรรมการหอสมุดหลวงได้ย้ายออกไป จึงถูกปล่อยให้ เป็นวัดร้างมีเพียงวิหาร (สิม) ตั้งอยู่ที่ฐานกุสึเท่านั้น ไม่มีกุฏิสำหรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณรจำพรรษา มีแต่วิหารตั้งอยู่บริเวณฐานกุสึจนถึงทุกวันนี้

วิหารของวัดป่ารวก เป็นวิหารแบบเวียงจันทน์ มีลักษณะเป็นอาคารทรงโรง สร้างแบบใช้ผนังรับน้ำหนัก ไม่ปรากฏมีต้นเสาอยู่ภายในตรงกลางห้องโถง วิหารมีขนาดและสัดส่วนที่ไม่ใหญ่โตนัก (เหมือนกับสิมเก่าที่ปรากฏภายในวัดบางวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย) การตกแต่งวิหารแสดงให้เห็นอิทธิพลของไทย เช่น หน้าบันรูปครุฑหุดยุค นาคพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ โหง(ช่อฟ้า) รูปพญานาค ป้านลมแบบนาคสะดุ้ง เหมือนๆ กับวัดที่ปรากฏในภาคกลางของประเทศไทย

วิหารวัดป่ารวก เป็นทรงแบบเวียงจันทน์ ลักษณะเป็นทรงโรง สร้างแบบใช้ผนังรับน้ำหนักทั้ง 4 ด้าน หลังคาลาดชัน 2 ชั้น หน้าบันตกแต่งด้วยงานแกะสลักไม้ประดับกระจก

ลักษณะวิหาร สร้างแบบยกพื้นสูงมุงหลังคา ด้วยกระเบื้องดินขอ ภายในเป็นห้องโถง ด้านหน้าปล่อยไว้เป็นระเบียง มีประตูทางเข้าวิหาร 3 บาน เหนือประตูด้านหน้าวิหารปรากฏลายปูนปั้นรูปใบไม้ มีหน้าต่างรวม 6 บาน มีหลังคา 2 ชั้น ประดับหลังคาด้วยช่อฟ้า ป้านลมแบบตัวนาคสะดุ้ง หน้าบันทั้งสองด้านประดับด้วยลายเครือเถาวัลย์แกะสลักไม้ประดับกระจก กลางหน้าบันเป็นรูปช้าง 3 เศียร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ สปป.ลาวจากอดีต ผนังหุ้มกรองหลังพระประธานเป็นผนังที่ปิดด้านในวิหาร ตกแต่งด้วยภาพจิตรกรรมฝาผนัง เนื้อหาเรื่องราวในภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่ารวก ได้เสนอเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งที่ไม่มีตัวตน เรื่องราวต่างๆ ที่นำมาเขียนบอกเล่าถึงความเชื่อความเชื่อความเป็นมาของเมืองหลวงพระบางจากอดีต จากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏจะมีสีสดใสภายในภาพช่างแต้ม (ช่างเขียน) จะใส่ใจให้ความสำคัญในรูปทรงที่ปรากฏไม่ว่าจะเป็นภาพบุคคล อาคารสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงกลุ่มธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ต่างๆ จะกำหนดรูปทรงด้วยสีและการตัดเส้นด้วยพู่กันเป็นเส้นเล็กๆ มีความประณีตงดงามยิ่ง โดยเฉพาะผนังหุ้มกลอง ด้านหลังพระประธานเรื่องราวที่ปรากฏเป็นภาพที่บอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ผนังด้านนี้ช่างเขียนได้เสนอเรื่องราวของป่าไม้ภูเขา รวมถึงสัตว์ป่าต่างๆ ที่ดำรงชีวิตอยู่ในป่าได้อย่างผาสุกกลมกลืน ซึ่งช่างเขียนภาพจะมีความเข้าใจในสิ่งที่กำหนดเป็นภาพขึ้นมาได้อย่างดี เช่น ภาพเสือกำลังต่อสู้กับช้าง กลุ่มนกป่าชนิดต่างๆ ต้นไม้ป่าที่อยู่ในช่วงฤดูผลิดอกออกผล ปรากฏสีสดใสของใบไม้ดอกไม้ป่านานาพันธุ์ และความเชื่อของผู้คนจากอดีตว่าในป่าที่必有สิ่งศักดิ์สิทธิ์แฝงเร้นดูลีลับอาศัยอยู่ในป่า มีผีป่าอาศัยอยู่และคุ้มครองปกป้องรักษาป่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านบนสุดติดผนังเพดานวิหารเป็นภาพพระพุทธรูปเจ้าปางสมาธิประทับนั่งบนดอกบัว เศียรปรากฏเปลวรัศมีสวางกล้อมกรอบทั้งด้านซ้ายและขวา ภาพจิตรกรรมฝาผนังทางด้านทิศเหนือ เป็นภาพของกองทัพประเทศ สปป.ลาว จากอดีต ยกทัพสู้รบกับศัตรูผู้มารุกราน โดยมีแม่ทัพที่มีช้าง ม้า เป็นพาหนะ

งานปูนปั้นลายพันธุ์พฤกษาประดับซุ้มประตูด้านหน้า
วิหารวัดป่ารวก ปรากฏเห็นใบไม้ดอกไม้ พันทับซ้อน
ซึ่งกันคูดงงามยิ่ง

เหล่าทหารจะมีอาวุธหอกดาบประจำกายชื้ออยู่บนหลัง
ข้างม้าเดินเป็นทิวแถว และภาพจิตรกรรมฝาผนังต่ำลง
มาปรากฏกลุ่มภาพผู้คนที่มีสวมอาภรณ์ผ้าพื้นสีขาวมีลาย
เส้นสีแดงแนวตรงตั้งฉาก ซึ่งเป็นลักษณะของการแต่ง
กายของชนเผ่าขมุ และมีภาพชนเผ่าต่างๆ เดินเป็น
แถวมือถืออาวุธประจำกาย เพื่อออกศึกทำสงครามกับ
ผู้ที่เข้ามาบุกรุกจากอดีตที่ผ่านมา

เนื้อหาเรื่องราวภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏ
ภายในวิหารวัดป่ารวก ผนังด้านทิศตะวันออกเป็นภาพ
ตอนพระยาชมพุดีได้เหาะไปชนยอดปราสาทของ
พระยาพิมพิสารหักลง ภาพการดำรงชีวิตของชาวบ้าน
การเล่นดนตรี การเกี่ยวพาราสีที่แสดงออกเชิงความรัก
ภาพหญิงสาวชาวจีนและพ่อค้าจีนที่ขนส่งสินค้าโดยใช้
ล้อเป็นพาหนะในการเดินทาง ผนังทางด้านทิศเหนือ
เป็นภาพพระพุทธเจ้าได้แปลงกายเป็นสามเณรเฝ้าอยู่
ที่ประตูเข้าเมือง เมื่อพระยาชมพุดีเข้ามาถึงสามเณร
จึงได้บอกให้ลงจากหลังช้างเดินเข้าไป พระยาชมพ
ุดีไม่ยอม สามเณรน้อยจึงแสดงฤทธิ์แปลงกายเป็น
ยักษ์ผู้มีพลังโดยการจับเอาหางช้างของพระยาชมพ
ุดีแกว่งขึ้น ทำให้พระยาชมพุดียอมเดินเข้าไปใน
ปราสาท พระพุทธเจ้าจึงเทศนาให้พระยาชมพุดีให้
รู้จักการอ่อนน้อมถ่อมตน ผนังทางด้านทิศตะวันตก
เป็นภาพพระพุทธเจ้าเปิดโลกให้พระยาชมพุดีเห็นถึง
ภาพสวรรค์ซึ่งมีเหล่านางเทวดาทอผ้าอย่างมีความสุข

และปรากฏภาพนรกภูมิที่บรรดาผู้คนประพฤติดีตศีล
ธรรมกระทำความชั่วกำลังชดใช้กรรมในรูปแบบต่างๆ

ทางด้านรูปแบบจิตรกรรมฝาผนังวัดป่า
รวก ได้เสนอรูปแบบจินตนาการปรากฏให้เห็นองค์
ประกอบภาพเขียนที่งดงาม ถือเป็นรูปแบบใหม่ที่แสดง
เอกลักษณ์เฉพาะของช่างเขียนเมืองหลวงพระบาง ที่
แตกต่างไปจากแบบภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดอื่นๆ คือ
การใช้กลุ่มสีที่ดูสว่างสดใส เช่น กลุ่มสีส้ม จิตรกรรม
ฝาผนังแห่งนี้จากที่ปรากฏจะเป็นเรื่องทำวชมพุดีซึ่ง
เป็นเรื่องในพุทธประวัติ ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงปราบ
พระยาชมพุดีกษัตริย์ผู้เห่อเหิมในฤทธิ์อำนาจของ
ตน และเที่ยวไปใช้อำนาจของตนไปประรานผู้อื่น ด้วย
การเนรมิตพระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชาธิราช
และสามารถปราบพระยาชมพุดีได้ ท้ายสุดพระยา
ชมพุดีได้ขอบรรพชาและสำเร็จเป็นพระอรหันต์
และภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ตั้งดูความสนใจแก่
ผู้พบเห็น คือ เรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวเมือง
หลวงพระบางจากอดีตที่ประกอบด้วยผู้คนหลากหลาย
ที่มีกิจกรรมแตกต่างกันไป

กลวิธีภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังวัดป่ารวก
เขียนแบบเปียกบนแห้งด้วยสีฝุ่นผสมกาว เป็นเทคนิค
โบราณที่ช่างสืบทอดต่อกันมา คือใช้สีฝุ่นผสมกาวที่
ทำมาจากการเคี้ยวเมล็ดมะขามกับกาวหนังสัตว์ ก่อน
ที่จะทำการเขียนภาพบนฝาผนัง ช่างเขียนจะต้องมี
การเตรียมการรองพื้นที่จะเขียนโดยใช้ปูนขาวผสม

ภาพกองทหารแต่งกายชุดทหารจากอดีตเดินเป็นแถว
มีอาวุธ หอก, ปืนประจำกาย เพื่อสู้รบกับ ผู้ที่มารุกราน

ภาพพระพุทธรเจ้าแปลงกายเป็นสามเณรยื่นฝ่าประตูเมือง และแสดงฤทธิ์โดยการจับเอาหางช้างแก้วลอยจากพื้นดิน จากเรื่องพุทธประวัติตอนที่พระพุทธเจ้าทรงปราบพระยาชมพูบดี

น้ำอ้อย และใช้ใบหมากแพนดำปั้นเอาเฉพาะน้ำทาบนผนัง หลังจากผนังแห้งดีแล้วจะใช้นำใบขี้เหล็กล้างผนังเพื่อลดความเค็มของปูนและพิสูจน์ว่าผนังจะหมดความเค็มแล้ว โดยการเอาหัวขมิ้นขีดดูบนผนัง ถ้ามีปฏิกิริยาออกสีแดงอยู่บนผนัง ก็แสดงว่าผนังยังเค็มอยู่ใช้ไม่ได้ เพราะของสองอย่างนี้เข้ากันไม่ได้ จนมีคนโบราณนำเอาไปเรียกเป็นคำพังเพยว่า “ขมิ้นกับปูน” ก็เพราะมาจากเหตุนี้ จากนั้นจึงจะลงมือร่างภาพด้วยสีดำ และกลุ่มสีที่ใช้ในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังจากที่ปรากฏมีสีดำ เขียว ฟ้า เหลือง และสีส้ม จากภาพรวมจะมีโครงภาพสีส้มเป็นส่วนใหญ่ ภาพเขียนที่ปรากฏดูแบนไม่มีแสงเงา ภาพตัวละครมีขนาดเล็ก แต่ดูได้สัดส่วน ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏ ไม่บ่งบอกถึงกาลเวลา เช่น เวลากลางวัน กลางคืนจัดภาพให้ดูแบบมุมมองที่มีความชัดเท่าๆ กัน โดยแบ่งเนื้อหาของเรื่องแต่ละตอนโดยใช้กำแพงเมือง ภูเขา ป่า

ไม้ เพื่อให้ดูเข้าใจง่าย การลงสีภาพเขียนไม่มีมิติสีภาพที่ปรากฏดูแบนและจะตัดเส้นด้วยสีดำ ไม่คำนึงถึงสัดส่วนของอาคารสถาปัตยกรรม (ปราสาท) กับภาพคนหรือสัตว์จากภาพเขียนที่ปรากฏจะอยู่ในตำแหน่งที่มีความเด่นชัดเท่าๆ กัน ภาพประกอบเรื่องที่เป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป ผู้ชายนุ่งผ้าเตี่ยวมีผ้าคาดเอว บางคนไม่สวมเสื้อ ผู้หญิงจะแต่งกายนุ่งผ้าซิ่นที่บริเวณหน้าอกและไหล่จะห่มพาดด้วยผ้าสไบเฉียง ถ้าเป็นภาพกลุ่มเทวดาหรือพระยาปกครองเมือง การแต่งกายจะมีเครื่องประดับมากแตกต่างกับภาพบุคคลธรรมดาชัดเจน เช่น ศีรษะจะสวมมงกุฎ จะสวมใส่เครื่องประดับตกแต่งมากมีบริวารล้อมรอบ จะประทับอยู่ในที่โอโถงภาพที่ปรากฏจะอยู่ในทำนองหรือยืนเหมือนกับการออกคำสั่ง

จิตรกรรมฝาผนังวัดป่ารวก เมืองหลวงพระบางมรดกโลก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว ถึงแม้ว่าขนาดสัดส่วนภายในห้องโถงวิหารที่มีพื้นที่ผนังเขียนภาพไม่ใหญ่โตนัก แต่ผลงานภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏถือเป็นฝีมือชั้นครูอันทรงค่ายิ่ง ที่ได้เนรมิตสร้างสรรค์ฝาผนังมือเอาไว้ เพื่อให้ภาพบอกเล่าในเรื่องพุทธศาสนา และเรื่องสังคมเมืองหลวงพระบางจากอดีต เป็นสื่อสะท้อนเรื่องราวต่างๆ ด้วยภาพเขียนได้เป็นอย่างดี การจะตกแต่งวิหารด้วยศิลปกรรมแขนงต่างๆ จากอดีต จะต้องคัดเลือกช่างที่มีทักษะฝีมือชั้นเยี่ยม เพราะวิหารถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ชุมนุมและปฏิบัติกิจในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ดังนั้นการกำหนดเรื่องราวต่างๆ ในภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนัง เพื่อให้ผู้คนที่ได้พบเห็นภาพเขียนซึ่งเป็นเชิงปรัชญาคำสอน เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ให้เกิดคติเตือนใจ รวมถึงบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของสังคมจากอดีตที่ผ่านมา ถือเป็นภาพทางประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าเรื่องราวจากอดีตให้กับสังคมยุคปัจจุบันอีกด้วย ดังนั้นนอกจากได้ไปทำบุญในวัด ยังได้ชื่นชมภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังได้รับความสุขทางกายใจและความสุนทรีย์แก่ผู้มาเยือนอีกด้วย ผู้เขียนหวังว่าศิลปกรรมที่ปรากฏภายในวัดต่างๆ ในเขตเมืองหลวงพระบางยังเป็นสถานที่สำคัญที่มีชื่ออยู่ในระดับต้นๆ แก่ผู้มาเยือนเมืองมรดกโลกแห่งนี้โดยไม่เสื่อมคลาย

เอกสารอ้างอิง

เจ้าคำหมั้น เวียงจิกจัตนะ. 2507. ดำนานวัดเมืองหลวงพระบาง. เวียงจันทน์. โรงพิมพ์เวียงจันทน์.
 จีระศักดิ์ เดชวงศ์ญา. 2544. ความสัมพันธ์ระหว่างล้านนา ล้านช้าง กรณีศึกษาศิลปกรรมในเมืองเชียงใหม่และหลวงพระบาง. โรงพิมพ์พันพบุรี. จังหวัดเชียงใหม่.
 บัวเคน อานูรัก. 2552. สัมภาษณ์. นายเกียรติการุณทองพรมราช เป็นผู้สัมภาษณ์ที่สถาบันวิจัยกรรมแห่งชาติ วิทยาเขตเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว วันที่ 28 ตุลาคม 2552.
 ประยูร อรุณาภูษะ. 2542. ความงามในศิลปะไทย. กรุงเทพมหานคร. บริษัทพรินท์. กรุงเทพฯ.
 วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์. 2547. ชื่นชมสถาปัตยกรรมวัดในหลวงพระบาง. ด้านสุทธาการพิมพ์. กรุงเทพฯ.
 ศรันย์ บุญประเสริฐ. 2549. คู่มือนำเที่ยวหลวงพระบาง. โรงพิมพ์กรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร.
 สมบุญ บุนทะวง. 2552. สัมภาษณ์. นายเกียรติการุณทองพรมราช เป็นผู้สัมภาษณ์ นายสมบุญ บุนทะวง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ที่วัดเชียงทองเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว วันที่ 28 ตุลาคม 2552.

